

Op 25 maart 1957 werden te Rome de verdragsteksten ondertekend voor de Europese Economische Gemeenschap (EEG) en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie (EGA), beter bekend onder de benaming Euratom. De EEG en de EGA vormen samen met de EGKS – reeds eerder opgericht in 1951 te Parijs – de Europese Gemeenschappen (EG). Alhoewel door het Fusieverdrag van 1965 de beleidsorganen van de drie Gemeenschappen met elkaar versmolten zijn, blijft de EEG in draagwijdte de belangrijkste organisatie van de EG.

Het succes van de EEG – en gelijklopend hiermede van de EG – is opmerkelijk te noemen, en dit vanuit diverse gezichtspunten. Vooreerst is het aantal Lid-Staten opzienbarend toegenomen. De zes oorspronkelijke Leden van 1957 – de drie Beneluxlanden, de BRD, Frankrijk en Italië – werden in januari 1973 bijgetreden door Groot-Brittannië, Ierland en Denemarken. Op 1 januari 1981 sloot Griekenland aan bij de EEG (en de EG), en de laatste uitbreiding dateert van 1 januari 1986 met Spanje en Portugal.

Op dit ogenblik telt de E(E)G meer dan 300 miljoen inwoners, en ze behoort tot de belangrijkste handelsmogendheden ter wereld. Bovendien wordt de EEG op heel wat gebieden gekenmerkt door benijdenswaardige vormen van gemeenschappelijk en geharmoniseerd beleid.

In de volgende verzameling van drie bijdragen is het uiteraard onmogelijk een volledige evaluatie over de Europese integratie te verwezenlijken. Trouwens, de fundamentele beoordeling ligt alvast gepredestineerd in de vaststelling dat het communautaire Europa reeds 30 jaar standhoudt, nog steeds in belang toeneemt, en zijn toekomstige intenties met hernieuwde moed heeft vastgelegd in de Europese Akte. Een integratie van dergelijk formaat kan onmogelijk ontsproten zijn uit de droomwereld van enkelen, maar is gegrondvest op diepgaande maatschappelijke desiderata. Professor Pourvoyeur legt in zijn bijdrage uit hoe de fundamentele intenties tot het verenigd Europa reeds aanwezig waren in de resolutie van Messina (1955), en hoe deze geëvolueerd zijn tot op de dag van heden in de Europese Akte. Ondertussen moet men wel voor ogen blijven houden dat de EEG gebaseerd is op een douane-unie. Aan deze integratieformule zijn nochtans problemen verbonden, en deze zullen vooral aangeraakt worden in de bijdrage van P. Roosens. Dat het ook met andere vormen van geïntegreerd beleid niet steeds even vlot loopt wordt door M. Boelens behandeld door te verwijzen naar de specifieke moeilijkheden bij het Europees mededingingsbeleid.

Dr. P. Roosens
Coördinator Studiegroep Europese Integratie
UFSIA – Departement Economische Wetenschappen

DE EUROPESE ECONOMISCHE GEMEENSCHAP ALS EXPERIMENT VAN 30 JAAR ECONOMISCHE INTEGRATIE

Paul ROOSENS

Paul Roosens, licentiaat Toegepaste Economie (UFSIA) en doctor in de Economische Wetenschappen (Erasmus Universiteit Rotterdam), is als werkleider verbonden aan de Faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen van de UFSIA. Hij is auteur van tientallen publikaties op het gebied van de internationale economische betrekkingen en de Europese integratie.

Samenvatting

In voorliggend artikel wordt aandacht besteed aan het concept «economische integratie», en aan de mate waarin de Europese Economische Gemeenschap (EEG) als een integratie-experiment dient beschouwd te worden.

In de gevoerde analyse wordt teruggekeerd naar de principes die aan de grondslag liggen van het communautaire Europa. Dit is meer dan noodzakelijk, aangezien men vanuit de dagelijkse pers gemakkelijk het idee krijgt dat de EEG hoofdzakelijk het werkerrein is van enkele geprivilegieerde politici alsmede van een gesloten en zichzelf beschermende elitaire groep van eurocraten.

Ook gaat de perceptie over het intrinsiek belang van de EEG te veel verloren in gefragmenteerde berichtgevingen over handelsoorlogen die er niet zijn, over uitspraken van het Europees Parlement inzake toekomstige kwesties, over de jaarlijks weerkerende moeilijkheden i.v.m. de Europese landbouwprijzen, over de problemen die er zijn rond de Europese begroting enz. Men krijgt het idee dat de EEG een verzameling is van aan de dag gelegde bureaucratistische activiteiten, van ad-hoc-commissies, vergaderingen en comités, en van communiqués en window dressing in de internationale pers.

Op de vraagstelling of 30 jaar Europese economische integratie gebaseerd is op een economisch doordacht experiment dan wel veeleer een volgehouden en verdedigde constructie is van een aantal Europese bureaucraten en politici, kan binnen het beknopte bestek van dit artikel slechts met de nodige omzichtigheid geantwoord worden.

Er is alleszins de teleurstellende indicatie dat de economische toestand in de Communautaire Markt niet fundamenteel beter is dan in de andere westerse Europese landen die buiten de EEG-douane-unie staan. Het betreft hier met name de landen van de Europese Vrijhandelsassociatie (EVA), die bewijzen dat met een lagere integratievorm, namelijk de vrijhandelszone, gelijkaardige economische resultaten mogelijk zijn als in een douane-unie zoals de EEG.

Ook blijkt de EEG meer in te spelen op de belangen van de producent dan op die van de consument. De Europese integratie vindt overigens haar bestaan en uitbreiding hoofdzakelijk in politiek-historische motieven, terwijl de diverse concrete vormen van Europees beleid geïnspireerd zijn op de interacties tussen belangengroepen en het Europees politiek-administratief apparaat.

Inleiding

Economische integratie kan omschreven worden als het samenvoegen van zelfstandige volkshuishoudingen tot één geheel (De Roos, blz. 37). Het gaat hierbij zowel om een proces als om een toestand, met het fundamentele oogmerk bepaalde discriminaties op economisch gebied tussen ingezetenen en niet-ingezetenen van een land te elimineren. Naargelang van de intensiteit waarmee de voornoemde discriminaties afgeschaft worden, onderscheidt men in de literatuur verschillende vormen van economische integratie (Chacoliades, blz. 256-259).

De minst intensieve integratievorm is ongetwijfeld het preferentiële gebied, waarbinnen de invoerrechten tegenover de partners verlaagd worden. De tariefverlagingen hoeven helemaal niet uniform te zijn voor alle partners, aangezien bilaterale akkoorden aan de grondslag liggen. De invoerrechten voor niet-partnerlanden worden autonoom bepaald, en zijn derhalve sterk uiteenlopend. Het bekendste voorbeeld van een preferentieel gebied is het Britse Commonwealth, dat, alhoewel buiten de belangstelling geraakt, nog steeds bestaat en een 40-tal landen omvat.

Ook bij de vrijhandelszone is er geen sprake van een gemeenschappelijk buitentarief, maar wel wordt tussen de partners de afschaffing van alle handelsbelemmeringen beoogd. De Europese Vrijhandelsassociatie (EVA), bestaande uit Zweden, Zwitserland, Noorwegen, Oostenrijk,

Finland en IJsland, werd in 1960 opgericht krachtens de Conventie van Stockholm, en heeft zich nog steeds weten te handhaven.

Een specifiek beheersprobleem van elke vrijhandelszone bestaat erin dat oorsprongscertificaten moeten beletten dat goederen vanuit derde landen in de zone worden gebracht via het zoneland met het laagste buitentarief.

In die zin is het beheer van een douane-unie strikter, aangezien hier wel een gemeenschappelijk buitentarief en dito handelspolitiek voorzien is. Als er bovendien een vrij verkeer van produktiefactoren mogelijk wordt, is er sprake van een gemeenschappelijke markt.

De economische en monetaire unie impliceert verder een eengemaakte monetaire politiek (= één munt) en een doorgedreven vorm van harmonie tussen het economisch beleid van de partnerlanden. De politieke unie, ten slotte, wordt verwezenlijkt als het nationaal politiek beleid der lidstaten overgedragen wordt naar één supranationaal gezag.

Omtrent de economische, monetaire en politieke unie mag niet het misverstand ontstaan dat volledige unificatie in alle vormen van economisch beleid noodzakelijk is. Men denke als illustratie aan het geval van de VSA, waar in de federale staten uiteenlopende vormen van beleid bestaan op terreinen zoals fiscaliteit, vennootschapswetgeving, jurisprudentie in het algemeen.

I. DE EEG ALS DOUANE-UNIE (DU)

De EEG werd in 1957 opgericht krachtens het Verdrag van Rome, en berust expliciet op de realisatie van de douane-unie, met de verdere wilsuiting om achteraf ook hogere integratiegraden te bereiken.

De optie om de EEG te baseren op een DU, en niet op een preferentieel gebied of op een vrijhandelszone, is eigenlijk nooit vooraf ten gronde onderzocht geweest. Uit de bewoordingen van het Verdrag blijkt weliswaar dat men hoopte op positieve economische resultaten, maar of deze dan beter of slechter zouden uitvallen dan bij andere mogelijke vormen van economische integratie wist men niet. Een dergelijke beslissing kan ongetwijfeld als een economisch experiment beschouwd worden.

Dat de EEG een integratie-experiment is blijkt ook uit de vaststelling dat de theoretische voor- en nadelen verbonden aan een DU – in de vorm van handelsschepping en handelsverlegging, goederensubstitutie-effecten, schaalvoordelen e.a. – zeer sterk ad hoc gebonden zijn en moeilijk te vatten zijn in een globale benadering. Aangezien derhalve de stand van de integratietheorie als onbevredigend kan ervaren worden

(Haack, blz. 421), lijkt de beslissing om de EEG te baseren op een DU niet bijzonder economisch geïnspireerd te zijn, maar moet ze veeleer verklaard worden vanuit historisch-politieke achtergrond.

De EEG kan inderdaad beschouwd worden als geboren uit twee frustraties. Enerzijds was er het besef dat rechtstreekse politieke eenmaking onmogelijk was, wat o.m. bleek uit de mislukking van de Europese Defensie Gemeenschap. Anderzijds was ook gebleken dat onrechtstreekse politieke eenmaking door de versmelting van de Europese economieën door middel van een partiële sectoriële integratie (de EGKS) te beperkt was om significante resultaten te bereiken. Vandaar dat men het politiek noodzakelijk achtte een globale economische integratie te verwezenlijken: Trouwens, deze zelfde politieke achtergrond is blijkbaar determinerend geweest om economisch minder presterende landen, zoals Griekenland, Spanje en Portugal, bij de EEG op te nemen (Roosens).

A. De EEG en de EG

Zeer dikwijls worden de begrippen EEG (Europese Economische Gemeenschap) en EG (Europese Gemeenschappen) door elkaar gebruikt. Aangezien in het tweede begrip het economisch aspect niet meer voorkomt, kan daardoor wellicht verwarring ontstaan over het al dan niet economisch karakter van de Europese integratie.

In feite bestaan deze EG sinds 1967 uit een fusie van drie verschillende integratievormen. De oudste hiervan, namelijk de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS), functioneert sinds 1951 krachtens het Verdrag van Parijs, en dient te worden opgevat als een beperkte vrijhandelszone voor kolen en staalproducten. De Europese Gemeenschap voor Atoomenergie (EGA), beter bekend onder de benaming Euratom, en de Europese Economische Gemeenschap (EEG) werden gezamenlijk opgericht in 1957 in het Verdrag van Rome.

Deze drie Gemeenschappen, die sedert 1967 door hun samensmelting tot de EG onder gemeenschappelijke Europese beheersinstellingen vallen, opereren echter nog steeds volgens hun eigen specifieke verdragsteksten. Dit impliceert onder meer dat nieuwe tot de EG toetredende landen niet enkel het EEG-Verdrag dienen te accepteren, maar eveneens de bepalingen van de EGA en de EGKS. Nochtans staat het buiten kijf dat de EEG de belangrijkste van de drie organisaties is, waardoor wij het ook verantwoord achten in dit artikel overwegend de EEG te behandelen i.p.v. de EG.

B. De realisatie van de EEG-douane-unie

In formele zin althans werd de DU na het Verdrag van Rome snel gerealiseerd. Reeds midden 1968 werden tussen de zes oorspronkelijke Lid-Staten van de Gemeenschap de laatste binnentarieven afgeschaft, en hierbij wijzen de voorstanders van Europa trots op het feit dat deze realisatie zelfs voorlag op het geplande schema (De Douane-Unie, blz. 8).

Wat men zich op dat ogenblik niet realiseerde, was het feit dat de Lid-Staten de afgeschafte douanerechten substitueerden door nieuwe vormen van protectionisme met gelijke werking als douanerechten (Mattera). De DU is dus uiteindelijk niet gerealiseerd, en de nieuwe streefdatum is sinds de Top van Luxemburg (1985) verschoven naar 1992. Vele empirische conclusies over de realisatie van de DU – die er in feite niet is – komen hierdoor in een bevreemdend daglicht te staan. Het relatieve succes van de bekomen resultaten steekt ook vreemd af tegen de resultaten van de EVA, die dan toch inzake integratie-intensiteit een stap lager staat.

Zo illustreert tabel 1 voldoende dat de EVA-landen voor enkele belangrijke economische kengetallen gelijkwaardige tot zelfs betere resultaten scoren dan de EEG-lidstaten. Ook dient gewezen op het belang van artikel 2 van het EEG-Verdrag, dat als doelstelling een toenemende convergentie impliceert tussen de EEG-economieën. Nochtans blijkt uit diverse studies dat genoemd convergentiefenomeen niet significant beter is in de EEG dan tussen de EVA-lidstaten (Dossier, blz. 42-58; Pourvoyeur & Roosens, blz. 32-38).

Tabel 1: Enkele economische data van de EEG- en de EVA-landen

Bruto binnenlands produkt per capita in dollar (1985)	Beroepsbevolking zonder werk in % (1985)	Stijging consumptieprijsen 1985 tgo. 1984 in %
1. Zwitserland	14.270	1. BRD
2. Noorwegen	13.952	2. Nederland
3. Zweden	11.976	3. Oostenrijk
4. Denemarken	11.174	4. Zwitserland
5. Finland	10.998	5. Luxemburg
6. BRD	10.188	6. Denemarken
7. Luxemburg	9.431	7. België
8. Frankrijk	9.270	8. Ierland
9. Oostenrijk	8.770	9. Noorwegen
10. Nederland	8.584	10. Frankrijk
11. België	8.121	11. Finland
12. UK	7.984	12. UK
13. Italië	6.279	13. Zweden
14. Ierland	5.179	14. Italië
15. Spanje	4.381	15. Spanje
16. Griekenland	3.288	16. Griekenland
17. Portugal	2.035	16. Portugal

Bronnen: OESO, *Perspectives Economiques de l'OCDE*, Parijs, juni 1987.
European Marketing Data and Statistics 1987/88.

De landen van de Europese Vrijhandelsassociatie scoren gemiddeld betere resultaten dan de EEG-landen op het gebied van het bruto binnenlands produkt en de werkloosheid, terwijl gelijkaardige evoluties worden waargenomen in verband met de stijgende consumptie-prijzen.

II. HET EUROPA DER PRODUCENTEN

Op basis van de bovenstaande bedenkingen kan men zich niet van de indruk ontdoen dat de ingewikkelde EEG-integratie in zekere zin haar doel voorbijschiet, vooral in vergelijking met de landen van de Europese Vrijhandelsassociatie, die bewijzen dat het met eenvoudiger integratieformules ook kan.

Een mogelijke verklaringsgrond, en reeds eerder aangehaald, ligt in de historisch-politieke motivatie om de EEG te baseren op een DU. Een andere verklaring, meer van economische aard, zou kunnen liggen in het feit dat de EEG-integratie vooral in het voordeel speelt van sommige geledingen van de maatschappij. De daardoor ontstane belangengroepen getuigen van rationeel gedrag, indien zij door lobbying bij Europese politici en eurocraten beogen hun voordelen vanuit de integratie te continueren en/of uit te breiden.

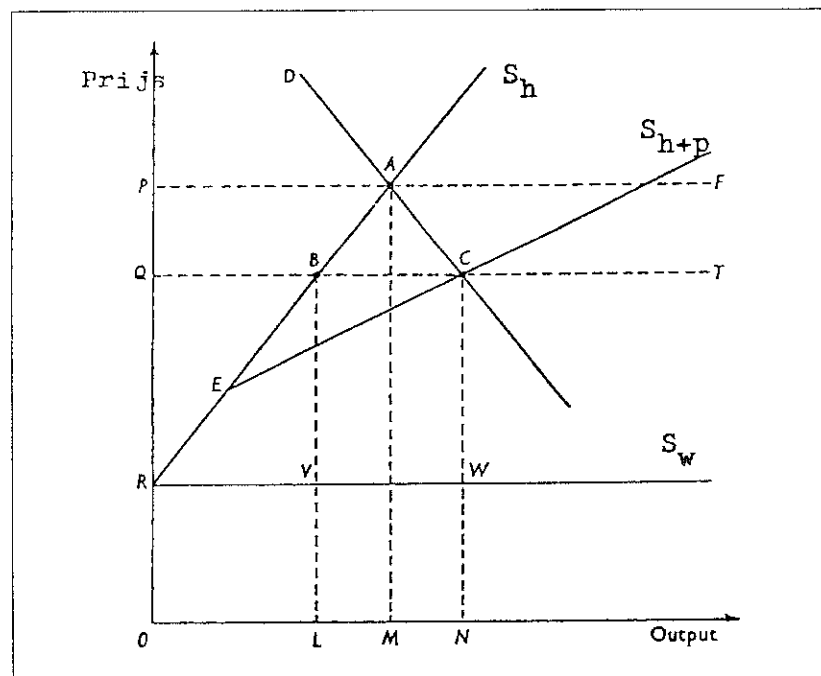
Het vermoeden van het bestaan van dergelijke belangengroepen is trouwens niet nieuw. F. Perroux stelde reeds de vraag van «la répartition des fruits de l'intégration entre les groupes sociaux ou classes sociales dans chaque nation.» (Perroux, blz. 620).

Aangezien de EEG gebaseerd is op een markteconomie, lijkt het aangegeven een onderscheid te maken tussen de twee klassieke geledingen die bij elk marktgebeuren operationeel zijn, met name de aanbieders (producenten) en de vragers (consumenten). Indien men zich hiervoor baseert op de intenties geformuleerd in het Verdrag van Rome, krijgt men de overtuiging dat de EEG veeleer een producentenintegratie is, waarbij aan de belangen van de consument wordt voorbijgegaan.

In ieder geval kan gesteld worden dat een expliciet consumentenbeleid in de intentionele artikelen 2 en 3 van het Verdrag niet voorzien is, en ook op de dag van vandaag de facto niet bestaat (Europese Eenwording, blz. 58-59). Wel wordt vaak het argument gehoord dat een expliciet consumentenbeleid overbodig is, aangezien de voordelen die een verruimde communautaire markt voor de consument te bieden heeft, evident zijn (De consument in de EG, blz. 3). Vooral nopens deze geformuleerde evidentie zullen in de onderstaande lijnen enkele kritische bedenkingen naar voren gebracht worden. Er zijn met name op theoretisch vlak nogal wat twijfels of de DU een consumentvriendelijke constructie is.

Ter staving kan verwezen worden naar de reeds in 1965 gepubliceerde bedenkingen van Cooper & Massell (Economic Journal, blz. 742-747). In grafiek 1 stelt D de binnenlandse vraagcurve van het thuisland voor en Sh het binnenlandse aanbod. Mits een DU tot stand komt, kan dit aanbod verruimd worden tot Sh+p. Sw, ten slotte, wijst op het wereldaanbod, met dien verstande dat het binnenland als prijsnemer verondersteld wordt.

Grafiek 1: De effecten van de douane-unie op de consument

Bron: Cooper & Massell, blz. 744.

Op basis van grafiek 1 kan aangetoond worden dat de consument even goed zou gebaat zijn met een unilaterale tariefdaling als met een douane-unie.

A. De DU met handelsverlegging

Indien men ervan uitgaat dat het thuisland initieel een niet-preferentieel tarief RQ heft, dan wordt de consument in het thuisland geconfronteerd met de aanbodcurve RBT . Dit resulteert in het consumptieniveau ON , waarvan OL geleverd wordt door de binnenlandse producenten en LN wordt geïmporteerd. De douane-opbrengst belooft in dit geval $BCWV$.

Vertrekkende vanuit deze situatie veronderstellen we dat het thuisland een DU aangaat. De consument ziet zich daardoor geplaatst tegenover de aanbodcurve RES_{h+p} , wat in principe geen verbetering van zijn toestand inhoudt. Het consumptiepeil blijft inderdaad behouden op ON .

Ook de lokale productie blijft gestabiliseerd op OL , maar de goedkope wereldinvoer LN wordt gesubstitueerd door invoer vanuit het partnerland in de DU.

Dit voorbeeld van handelsverlegging illustreert hoe vanuit een globaal wereldstandpunt een economisch niet-efficiënte allocatie van productiefactoren ontstaat, vermits de lage-kost-leverancier (buiten de DU) vervangen wordt door de hoge-kost-producent (binnen de DU).

Voor het thuisland treedt bovendien een derving op van douane-inkomsten ter hoogte van $BCVW$. Deze derving dient duidelijk als een protectiekost ten voordele van de hoge-kost-producent binnen de DU te worden beschouwd. Aan dergelijke politiek van producentenbescherming heeft de consument binnen de DU geen boodschap. Het valt integendeel zelfs te vrezen dat de overheid de gedeelde inkomsten $BCVW$ d.m.v. herverdelingsmechanismen zal proberen af te wentelen op de consument.

B. De DU met handelsschepping

Ingeval het initieel niet-preferentieel tarief ter hoogte zou liggen van RP , wordt een hoeveelheid OM geconsumeerd die geleverd wordt door de binnenlandse producent.

Bij totstandkoming van een DU zal de consumptie toenemen van OM naar ON ; de binnenlandse productie zal dalen van OM tot OL , en invoer ter waarde van LN zal optreden vanuit de partners binnen de DU. Dit is een illustratie van handelsschepping. De consument vaart er goed bij: zijn consumptie neemt toe en de prijs is gedaald.

De thuisproducent dient weliswaar zijn afzet met LM in te krimpen, maar de vrijgekomen productiefactoren kunnen heralloceerd worden naar andere producties waarin men over grotere comparatieve voordelen beschikt in vergelijking met de partnerlanden in de DU.

Aangezien handelsschepping een herallocatie inhoudt naar efficiëntere productie, is dit één der hoekstenen voor een economisch zinvolle DU. De vraag wordt echter nooit gesteld of een alternatieve politiek wellicht niet even goede of zelfs betere resultaten kan opleveren dan een DU met handelsschepping.

Indien men als alternatief t.o.v. de DU zou overgaan tot een niet-preferentieel tariefdaling van RP naar RQ , is de consument even goed af als onder de DU (de consumptie stijgt van OM tot ON). De eigen producent levert net als onder de DU een hoeveelheid OL ; de invoer LN gebeurt ditmaal echter niet uit het partnerland, maar vanuit het goedkopere werelddaanbod.

Bovendien ontstaat er voor het thuisland een douane-inkomst BCVW, die eventueel kan gebruikt worden voor de herallocatie van de productiefactoren die vrijkomen ten gevolge van de verminderde afzet LM, of voor andere doeleinden met het oog op de bestaande herverdelingspolitiek.

Met andere woorden kan gesteld worden dat een DU met handelsschepping in feite niet voor de consument – wel voor de producent – betere resultaten oplevert in vergelijking met een politiek van niet-preferentiële tariefdaling.

Het zou ons uiteraard te ver voeren eventueel in te gaan op alle theoretische bezwaren die tegen de analyse van Cooper & Massell kunnen ingebracht worden (Wonnacott). Wij wensen ons in deze bijdrage enkel te beperken tot de kern van de boodschap: er zijn alternatieve vormen van economische politiek mogelijk die consumentvriendelijker zijn dan de DU (EG houdt niet genoeg rekening met de consumenten, blz. 5).

C. De DU en het gemeenschappelijk buitentarief

Een DU kan positieve gevolgen hebben ten gevolge van schaalvoordelen (Corden) en verbeteringen in de ruilvoet (Petith), maar een vaak gehoord argument ter verdediging van de DU – in contrast vooral met de tarief-gemeenschap en de vrijhandelszone – is het gebruik dat men bij de DU kan maken van het gemeenschappelijk buitentarief als internationaal onderhandelingsinstrument (Johnson).

De EEG wordt geacht in de hantering van het buitentarief én liberaal én protectionistisch te zijn (Pourvoyeur & Roosens, blz. 63-65). Het liberale karakter komt tot uiting in de aanzienlijke verlagingen die de EEG in het buitentarief heeft toegestaan in het kader van de GATT-tariefonderhandelingen. Ook voorziet de EEG in haar buitentarief talrijke gunstige uitzonderingen in de vorm van vrijhandelsovereenkomsten en preferentiële akkoorden. De EEG aarzelt echter allerminst om haar gemeenschappelijke handelspolitiek aan te wenden ter verdediging van de Europese belangen, indien de noodzakelijkheid daartoe zich voordoet. Dit verdedigingsbeleid wordt nochtans hoofdzakelijk gesitueerd in het voordeel van de producent, en minder ten behoeve van de consument. Producenten kunnen zich immers veel gemakkelijker in invloedrijke lobby's organiseren dan consumenten, en bereiken derhalve bij Europese politici en eurocraten veel sneller dat hun belangen gevrijwaard blijven (Hine, blz. 28-37).

III. HET EUROPA VAN DE POLITICI EN DE EUROCRATEN

Ten gronde kan de EEG, als internationale organisatie, best vergeleken worden met een club van landen (Brennan). De bedoeling van dergelijke landenclub is, door gemeenschappelijke actie, bepaalde doeleinden te bereiken die niet, of minder gemakkelijk, door de individuele landen kunnen verwezenlijkt worden. Noodzakelijke voorwaarde opdat de leden bereid zijn om deel uit te maken van de club, is de verwachting en de realisatie dat een netto positief resultaat voor het betreffende land optreedt uit het lidmaatschap. Als dit niet het geval is ex ante, dan kan vooralsnog de toetreding niet doorgaan, zoals Noorwegen bewezen heeft door de niet-toetreding tot de EEG. Ook kan het lidmaatschap ex post opgezegd worden; hiervoor kan als illustratie verwezen worden naar Groenland, dat inmiddels de EEG verlaten heeft.

Aangezien de doelstellingen van de EEG niet uitsluitend economisch (de DU), maar ook sociaal, cultureel en politiek-strategisch zijn, kunnen de globale te verwachten nettovoordelen moeilijk monetair uitgedrukt worden, en overstijgen ze alleszins de polemiek rond de «Juste Retour». Het is daardoor niet ongebruikelijk dat aansluiting bij de EEG niet enkel gebaseerd wordt op de netto economische voordelen ten gevolge van de DU, maar ook op de andere – niet-economische – dimensies die het lidmaatschap met zich meebrengt. Zo moet de vrij grote economische onzekerheid over het economisch nut van de Iberische toetreding tot de EEG als ondergeschikt worden beschouwd aan de politieke, geografische en strategische aspecten (Roosens).

Teneinde de doeleinden van de club te verwezenlijken – in het geval van de EEG zoals bepaald in het Verdrag van Rome – dienen de nodige beheers- en uitvoeringsinstanties te worden voorzien. Men denke in de EEG met name aan de Raad van Ministers, de Commissie, het Europees Parlement, het Hof van Justitie, het Economisch en Sociaal Comité enz. Heel de vraag is nu of deze verzameling van Europese politici en eurocraten in staat is om de economische integratie, met de DU als hoeksteen, op efficiënte wijze te realiseren. Men zou dit proces als een productie-functie kunnen beschouwen, namelijk de integratie als beoogde output en de prestaties der Europese politici en administratie als input.

Aan de zijde van de output kan dikwijls vastgesteld worden dat men in de EEG kampt met een onjuiste perceptie van de aard en de grootte-orde van de output die dient geproduceerd te worden. Zo kent men in de EEG – gewild of ongewild – allerlei gemeenschappelijke acties die niet strikt noodzakelijk zijn voor de realisatie van de communautaire markt, en een waaier van raden en comités waarvan het nut op zijn minst twijfel-

achtig is (Van Meerhaeghe, blz. 198). De Europese instanties nemen ten aanzien van de vraagzijde in de economie – de consumenten – dikwijls beslissingen die losstaan van de reële behoefte, maar die wel in het voordeel van de aanbodzijde – de producenten – dienen beschouwd te worden. Een typisch voorbeeld hiervan zijn de Europese consumentenvriendelijke landbouwprijzen, die boven de natuurlijke marktprijs op wereldniveau liggen, of ook nog de abnormaal hoge Europese luchtvaarttarieven, die veeleer het gevolg zijn van het uitblijven dan wel van het nemen van bepaalde beslissingen.

In de «public choice» theorieën worden verklaringen geformuleerd, waarom politici en administraties eerder ingaan op de verzuchtingen van producenten i.p.v. op de noden van de consument (Hine, blz. 28-37). Fundamenteel zien Europese politici en eurocraten hun eigen existentie efficiënter gecontinueerd door in te gaan op producenten-persiegroepen, terwijl anderzijds de eventuele lasten en kosten relatief zonder weerstand kunnen uitgespreid worden over het brede publiek. Door de hoge informatie- en organisatiekosten kan dit brede publiek zich in het algemeen moeilijk tot een efficiënte anti-drukkingsgroep ontwikkelen, terwijl het bovendien via het democratisch stemproces weinig concrete invloed kan uitoefenen op de output geleverd door politici en ambtenaren.

Typisch voor elke vorm van overheidsbeheer, en dus ook voor het Europese beleid, is het euvel dat men in een concurrentieloze positie staat. Onjuistheden in het beleid worden derhalve niet gesanctioneerd door het correctief marktmechanisme (Lepage, blz. 81-106). Ook aan de inputzijde ontbreekt in het Europese beleid deze correctieve signaalfunctie, zodat alleen de goede wil van individuele politici en ambtenaren geen waarborg kan zijn tegen input-inefficiënties. Zo begrijpt niemand trouwens waarom men in het EEG-beheer alle landstalen der Lid-staten wil gebruiken, terwijl men zich in andere internationale organisaties beperkt tot enkele hoofdtalen. Overigens, bij bureaucratische inputs geldt in de literatuur reeds lang de overtuiging dat het bureaucratisch apparaat de neiging heeft om uit te deinen op kosten van de maatschappij (Dösser, blz. 22-25). De toenemende financieringsmoeilijkheden voor het functioneren van de EEG zijn hierbij een teken aan de wand.

Naarmate de EEG groeit – zowel in leden als in actieterreinen waarop men zich bevoegd verklaart – wordt men geconfronteerd met complexere structuren, met daaraan verbonden een loggere besluitvorming en moeilijker uitvoering. Men vergeet wel eens dat het communautaire Europa dat beoogd wordt, niet gebaat is met een overreglementering op alle

mogelijke gebieden: «... the political and bureaucratic machinery, with its mania for intervention and regulation, is an obstacle to this Europe» (Schepers, blz. 1). Hiertegenover kan gesteld worden dat minder formeel gestructureerde vormen van economische integratie – zoals vrijhandelszones en tariefgemeenschappen – minder aanleiding geven tot de hierboven omschreven nadelen van overheidsbeheer en -administratie.

Besluit

Uitgaande van de historische verscheidenheid van de Europese landen, is dertig jaar Europese Economische Integratie ongetwijfeld reeds een prestatie op zichzelf. Balassa formuleert dit zeer scherp door te stellen: «It may perhaps be said that the single greatest achievement of the European Common Market has been that it has survived» (Balassa, blz. IX).

De optie die in 1957 werd genomen om de EEG te baseren op een DU, en niet op een preferentieel gebied of een vrijhandelszone, is niet aan economisch vooronderzoek onderworpen geweest, en dient derhalve als een experimentele stap in het economisch onbekende te worden opgevat.

Alhoewel de formele afschaffing van de DU-rechten in het intra-Europees handelsverkeer reeds voortijdig in 1968 bereikt werd, heeft de EEG onverminderd te kampen met allerlei alternatieve vormen van nieuw protectionisme, alsmede met de nuchtere vaststelling dat de Westeuropese landen die buiten de EEG staan – de landen van de Europese Vrijhandelsassociatie – op economisch vlak niet hoeven onder te doen voor de EEG-lidstaten.

Ondanks het feit dat de bevolking van de EEG zich in Europese opiniepeilingen in het voordeel van de Europese integratie blijkt uit te spreken (De Europeanen bekijken zichzelf), bestaan er voldoende indicaties dat de Europese producent meer belang heeft bij de communautaire markt dan de consument.

Zonder rekening te houden met de niet zo duidelijk afgelijnde economische implicaties van de Europese integratie, kan gesteld worden dat de verklaring voor 30 jaar Europese integratie – en dit geldt ook voor de toekomst – hoofdzakelijk moet gezocht worden in specifiek Europese politiek-historische overwegingen. Diverse vormen van Europees beleid en ad-hoc-beslissingen kunnen bovendien slechts verklaard worden vanuit de interactie tussen belangengroepen en het Europees politiek-administratief apparaat.

Bibliografie

BALASSA B., «Introduction: The Common Market Experience», *European Economic Integration*, Amsterdam, North-Holland, reading, 416 blz.

BRENNAN G.B. & M. FLOWERS, «All Ng up on clubs», *Public Finance Quarterly*, april 1980, blz. 153-169.

CHACOLIADIS M., *Principles of International Economics*, New York, McGraw-Hill, 1981, 605 blz.

Convention establishing the European Free Trade Association, Genève, EFTA.

COOPER C.A. & B.F. MASSELL, «A new look at customs union theory», *Economic Journal*, vol. 75, 1965, blz. 742-747.

CORDEN W.M., «Economics of Scale and Customs Union Theory» *Journal of Political Economy*, vol. 80, 1972, blz. 465-474.

«De consument in de EG», *Europese Documentatie*, Lux., nr. 3, 1978, 32 blz.

«De Douane-Unie», *Europese Documentatie*, Lux., nr. 6, 1983, 37 blz.

«De Europeanen bekijken zichzelf. Blik op de publieke opinie in Europa van 1973 tot 1986», *Europese Documentatie*, Lux., nr. 4, 1986, 72 blz.

DE ROOS F., *Internationale economische betrekkingen*, Leiden, Stenfert Kroese, 1978, 245 blz.

DOSSER D., D. GOWLAND & K. HARTLEY, *The Collaboration of Nations*, Oxford, M. Robertson, 1982, 252 blz.

«EG houdt niet genoeg rekening met consumenten», *De Financieel Economische Tijd*, Antwerpen, 4 september 1987, blz. 5.

European Marketing Data and Statistics 1987/88, Londen, Euromonitor Publications Limited, 1987, 353 blz.

«Europese Eenwording: Oorsprong en groei», *Europese Documentatie*, Lux., nr. 3, 1986, 80 blz.

HAACK W.G.C.M., «Oorzaken en effecten van economische integratie in West-Europa. Een vergelijking van traditionele en kritische integratie-theorieën», *Maandschrift Economie*, jg. 45, 1981, blz. 421-439.

HINE R.C., *The Political Economy of European Trade: An Introduction to the Trade Policies of the EEC*, New York, St. Martin's Press, 1985, 294 blz.

JOHNSON H.G., «An economic theory of protectionism, tariff bargaining, and the formation of customs unions», *Journal of Political Economy*, vol. 73, 1965, blz. 256-283.

LEPAGE H., *Tomorrow, Capitalism: The Economics of Economic Freedom*, La Salle, Open Court Publ. Comp., 1982, 254 blz.

MATTERA A., «Protectionism inside the European Community», *Journal of World Trade Law*, juli-augustus 1984, blz. 238-308.

OESO, *Perspectives Economiques de l'OCDE*, Parijs, juni 1987.

PERROUX F., *L'économie du XXe siècle*, Presses Universitaires de France, 1969.

PETITH H.C., «European integration and the terms of trade», *The Economic Journal*, juni 1977, blz. 262-272.

POURVOYEUR R. & P. ROOSENS, *Het EG-integratieproces. Proeve van globale benadering*, Brussel, Eclectica, nr. 50-51, 1982, 121 blz.

ROOSENS P., «De toetreding van Spanje en Portugal tot de Europese Gemeenschappen», *De Aardrijkskunde*, nr. 3, 1986, blz. 225-248.

ROOSENS P., «De Iberische economie in het nieuwe Europa der twaalf», *Nieuwe Tijdingen*, Antwerpen, juni 1986, blz. 17-21.

SCHEPERS S., «Large countries, small countries», *European Institute of Public Administration Bulletin*, nr. 2, 1985.

VAN MEERHAEGHE M.A.G., *Museum of Grootmacht? De identiteitscrisis van Europa*, Tielt, Lannoo, 1985, 224 blz.

Verdragen tot oprichting van de Europese Gemeenschappen, EG, 1971, 833 blz.

WONNACOTT P. & R. WONNACOTT, «Is Unilateral Tariff Reduction Preferable to a Customs Union? The Curious Case of the Missing Foreign Tariffs», *The American Economic Review*, september 1981, blz. 704-714.